

5. A munkanélküli-regiszter

Hárs Ágnes - Nagy Gyula

A Foglalkoztatási Hivatal (és elődei) a kilencvenes évek eleje óta gyűjt és tárol egyéni szintű adatokat a regisztrált munkanélküliekről. Minden hónap huszadikán rögzítik az aznapi állapotnak megfelelő információkat az ügyfelekről, és ezeket a havi „pillanattfelvételeket” őrzik meg egy adatbázisban. Ezt az adatállományt nevezzük munkanélküli-regiszternek.

Az adatforrás ismertetése

Az adatok között megtalálhatjuk a munkanélküli néhány személyes jellemzőjét (nem, életkor, iskolai végzettség), lakóhelyét, az utoljára betöltött állás néhány jellemzőjét (állománycsoport, foglalkozás, kereset, a megszűnés időpontja és módja), a keresett állás néhány jellemzőjét (foglalkozás, bérigény), adatokat a munkaügyi kirendeltséggel történő kapcsolattartásról (mikor volt utoljára a kirendeltségen, mikorra hívták be legközelebb), információt a munkaerő-piaci eszközökben való részvételről és a regisztrált munkanélküliség időtartamáról (mikor regisztrálták először, hány hónapja tekinthető folyamatosan regisztráltak, összesen hány hónapot töltött a regiszterben a kilencvenes évek eleje óta). Az adatállomány fontosabb változásairól részletesebben a Melléklet tájékoztat.

A havi állományokban követni lehet a regisztrált személyeket, de az információk mindig csak a hónap huszadikára vonatkoznak, az egymást követő vonatkozási napok között eltelt egyhónapos időszakokban bekövetkezett eseményekről, változásokról nem kapunk teljes képet. Ilyen értelemben az adatbázis „kvázi-longitudinális”.

Az adatbázis két évtizedes fennállása alatt az összegyűjtött változók köre és azok tartalma többször változott, de az alapvető személyes jellemzők (nem, életkor, iskolai végzettség, lakóhely) mindig megtalálhatók voltak benne.

Ugyancsak változott annak pontos meghatározása, hogy a kirendeltségeken jelentkező, illetve a nyilvántartásokban szereplő munkanélküliek közül kiket tekintenek regisztrált munkanélkülinek a kimutatásokban. Ennek részletei megtalálhatók a Foglalkoztatási Hivatal (és elődei) a kilencvenes évek eleje óta közzétett statisztikai publikációiban. Kissé elnagyoltan azokról van szó, akik a) hozzájárultak a nyilvántartásba vételhez, b) viszonylag

rövid időn belül felkeresték a munkaügyi kirendeltséget vagy a vonatkozósi hónapban valamilyen munkanélküli-ellátást folyósítottak számukra, és c) nem vettek részt aktív programban – de a pontos definíciók változtak. Az utolsó lényeges változás 2005. novemberében történt, ettől kezdve nem regisztrált munkanélküliként, hanem regisztrált álláskeresőként határozzák meg a célcsoportot, és egy új kritériumot is alkalmaznak: csak azok számítanak regisztrált álláskeresőnek, akik álláskeresési megállapodást kötöttek a munkaügyi kirendeltséggel.

Erre az adatbázisra támaszkodva teszi közzé a Foglalkoztatási Hivatal a regisztrált munkanélküliek létszámára és összetételére vonatkozó statisztikai adatokat. Az adatbázist felhasználják még a foglalkoztatási szervezeten belüli adatszolgáltatásra, különböző mutatók kiszámítására.

A Foglalkoztatási Hivatal a regiszterből számított, a kétezres évekre vonatkozó legfontosabb statisztikai adatokat a honlapján is meglehetősen részletesen közzéteszi a következő webcímen: http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_AFSZ_KOZOS_Statisztika. Itt egyaránt megtalálhatók régiók, megyék, munkaügyi kirendeltségek és kistérségek szerint bontott mutatók (pl. a regisztráltak létszáma, munkanélküliségi ráta) és települések szerinti adatok (pl. a regisztráltak létszáma és a munkaképes korú népességben belüli aránya, az ellátásban részesülők létszáma).

Elemzési lehetőségek

Az adatbázis nagy előnye, hogy teljes körű – a regisztrált munkanélküliek teljes sokaságát felöleli –, és egyéni szintű adatokat tartalmaz. Ezért alkalmas olyan kisebb csoportok, területi egységek vizsgálatára is, amely mintavételes módszerrel létrejött adatállományok segítségével az alacsony elemszám miatt nem lehetséges. Például a regiszter az egyetlen adatforrás települési szintű munkanélküliségi adatok számítására. Az elemzési lehetőségek ugyanakkor a megfigyelt változók kis száma miatt korlátozottak.

Az adatok legkézenfekvőbb felhasználási lehetősége elemzési célra a munkanélküli állományok vizsgálata leíró statisztikákkal vagy egyes állapotok egyszerű modellezésével (pl. részesülés szociális segélyben).

A havi állományokban követhetők az egyének, ezért be- és kiáramlásokat is vizsgálhatunk az adatbázis felhasználásával, bár az elemzési lehetőségek korlátozottak. A havi állományok alapján csak havi diszkrét időtartamokat figyelhetünk meg, a vonatkozási napok közötti eseményekről nincs információ, a belépők megelőző munkaerő-piaci állapota csak részlegesen és bizonytalanul azonosítható, a kilépés irányáról pedig nem tartalmaz információt az adatbázis.

Az adatbázis legfontosabb felhasználási területe eddig kiskörzeti és települési szintű munkaerő-piaci mutatók számítása volt. Mint említettük, ilyen adatokat újabban a Foglalkoztatási Hivatal is közlése honlapján

Kutatások

A felhasználhatóság korlátai miatt kevés olyan kutatás készült, amely önállóan használja a munkanélküli-regisztert, ezek a jövedelempótló támogatásban (később szociális segélyben) részesülők helyzetét vizsgálták.

Miclewright-Nagy (1998) a jövedelempótló támogatásban részesülők összetételét és áramlásait elemzi az adatbázis segítségével. Az elemzéshez a 1995 január és december között jövedelempótló támogatásban részesülő összes személy adatrekordjait leválogatták a munkanélküli-regiszterből, ami összesen 318 ezer munkanélkülit jelentett. Először az 1995 áprilisi állomány adatait a munkanélküli járadék-regiszterből származó, szintén 1995 áprilisi állományra vonatkozó minta adataival hasonlítják össze, bemutatva a kétféle ellátásban részesülők nemek, iskolai végzettség, foglalkozás, lakóhely szerinti összetételét, valamint a munkanélküliség időtartamát a két csoportban. A tanulmány második része a támogatásban részesülők áramlásait mutatja be, kihasználva, hogy az egyének követhetők a havi állományokban. A belépők között megkülönböztetik a járadékkimerítés után jövedelempótló támogatásra kerülőket, és azokat, akik az utolsó járadékfizetés után előbb dolgoztak, és ezután kerültek jövedelempótló támogatásra. Erre az biztosított lehetőséget, hogy az adatállomány tartalmazta mind az utolsó munkaviszony megszűnésének időpontját, mind az utolsó járadékfizetés időpontját. (Bár a jövedelempótló támogatásnak előfeltétele volt a járadék kimerítése, a szabályok megengedték, hogy olyan ismétlődően munkanélküliek is kapjanak támogatást, akik nem szereztek új járadékjogosultságot). Megállapították, hogy ismétlődően munkanélkülivé válók jelentős arányt képviseltek a jövedelempótló támogatásra kerülők között, a vizsgált évben legalább a belépők egyötöde a munkája elvesztése után úgy lépett be

a jövedelempótló támogatásba, hogy előtte nem részesült járadékban. A kiáramlások vizsgálata is megmutatta, hogy az ismétlődő munkanélküliség meglehetősen gyakori volt a regisztráltak között. A februárban-márciusban kilépők 16 százaléka, a májusban-júniusban kilépők 18 százaléka a kilépést követő 6 hónapban visszakerült a jövedelempótló támogatásban részesülők közé, a februári-márciusi kiáramlás 9 hónapos visszakerülési aránya pedig 20 százalék volt. A regiszterből történő kiáramlásokat a szerzők nem parametrikus és parametrikus módszerekkel egyaránt vizsgálták. A jövedelempótló támogatásban részesülők Kaplan-Meier módszerrel becsült túlélési arányait a járadékban részesülők azonos mutatóihoz hasonlítva, megállapítva, hogy jövedelempótló támogatásban részesülők lényegében ugyanolyan sebességgel hagyják el a regisztert, mint a járadékban részesülők. Az eredmények értelmezését azonban erősen korlátozta az a tény, hogy a jövedelempótló támogatásban részesülők kilépési irányáról egyáltalán nem tartalmaz információt a regiszter (nem lehet megállapítani, vajon elhelyezkedett-e, más munkaerő-piaci programba került-e, kizárták a segélyből stb.). Végül többváltozós modellekkel (logit) megbecsülték, hogy a) a jövedelempótló támogatásban részesülők 1995. áprilisi állományából való kilépés valószínűségét és b) a májusban-júniusban kilépők fél éven belüli visszalépési valószínűségét hogyan befolyásolták a személyes tulajdonságok, a regisztráció időtartama és a helyi munkanélküliségi ráta. Mind a kilépési, mind a visszalépési valószínűségekben szignifikáns különbségeket találtak a vizsgált változók szerint.

Galasi-Nagy (2008) azt vizsgálta, hogy a regisztrált munkanélküliek milyen eséllyel kapcsolódtak be egyes aktív munkaerő-piaci programokba. A három legjelentősebb aktív eszközzel, a munkaerő-piaci képzéssel, a tartós munkanélküliek bértámogatásával és a közhasznú munkával foglalkoztak. 2001 és 2006 között az aktív eszközökben résztvevő összes munkanélküliek többsége – az egyes években 64-74 százaléka – e három program valamelyikébe kapcsolódott be. Az elemzéshez a 2005. júliusában regisztrált munkanélküliek mintáját használták, a július 20-án regisztráltakat 2006. januárig követve a nyilvántartásban, mindenkit addig, amíg folyamatosan regisztrált maradt. Mivel azonban a munkanélküli-regiszter nem tartalmaz megbízható információt a kilépők további sorsáról, az aktív programokba lépő munkanélküliek azonosítására a Foglalkoztatási Szolgálat aktív eszköz monitoring adatbázisát használták. A monitoring rendszer az aktív eszközök működésének vizsgálatát szolgálja, információt tartalmaz a programok jellemzőiről és a résztvevő munkanélküliekről, valamint a résztvevők munkaerő-piaci helyzetéről a program befejezése után. Az adatbázis felhasználásával azonosítani lehetett, hogy a 2005. júliusában regisztráltak

közül a következő 6 hónapban kik és mikor kerültek be a vizsgált három aktív programba (képzés, bértámogatás, közhasznú munka). A minta 51,1 százaléka hagyta el a regisztrert a vizsgált féléves időszakban, 7,6 százalékuk a vizsgált három aktív programba lépett. A regiszterből egyéb irányba kilépő 43,6 százalékról nem lehetett megállapítani, hogyan változott a munkaerő-piaci állapotuk, sokan bizonyára elhelyezkedtek közülük, mások általunk nem vizsgált munkaerő-piaci programokba léphettek, vagy más okból szakadt meg a regisztrációjuk.

A szerzők a három aktív programra (képzés, bértámogatás, közhasznú munka) külön-külön többváltozós időtartammodellekkel vizsgálták meg, hogyan befolyásolják a programba lépés valószínűségét a munkanélküliek személyes tulajdonságai, az ellátási státusz és a helyi munkaerőpiac állapota. A rendelkezésre álló havi adatok segítségével szakaszos időtartammodelleket becsültek, logit függvényforma alkalmazásával. Az aktív programokba kerülés valószínűségében különbségeket találtak a munkanélküliek vizsgált jellemzői szerint.

A képzési programokba a nők nagyobb valószínűséggel kerültek be, mint a férfiak, bár az esélykülönbség nem nagy mértékű. Jelentős különbségek adódtak az életkor szerint: a legnagyobb valószínűséggel a húsz év alattiak léptek be képzési programokba, és az életkor növekedésével egyre csökken a bekerülési esély. A negyven év felettiak képzésbe lépési valószínűsége csak fele akkora, mint a húsz év alattiaké. Nagyok voltak az iskolázottság szerinti különbségek: a közép- és felsőfokú képzettséggel rendelkezők közül sokkal többen kapcsolódnak be képzési programokba, mint az alacsony iskolai végzettségűek. Az egy évnél rövidebb ideje regisztrált munkanélküliek belépési esélye magasabb, mint az egy éven túl munkanélkülieké. A kistérségi munkanélküliség mértéke szerint nem találtunk szignifikáns különbséget.

Bértámogatási programba kerülni az életkort tekintve a 25-39 évesek esélye a volt legnagyobb, a tizenéveseké pedig a legkisebb. Az eredmények – a munkaerő-piaci képzéshez hasonlóan – az iskolai végzettség szintjével párhuzamosan növekvő esélyekről tanúskodtak. A fél-másfél éve regisztráltak a többi csoporthoz – az ennél rövidebb vagy hosszabb ideje regisztráltakhoz – képest nagyobb valószínűséggel kerültek bértámogatási programba. A rövid ideje regisztráltak alacsony valószínűsége azzal függ össze, hogy a bértámogatás előfeltétele meghatározott idejű munkanélküliség. A helyi munkanélküliségi ráta együtthatója szignifikáns és pozitív, azaz a bértámogatást a nehezebb munkaerő-piaci helyzetben lévő térségekbe koncentrálnak.

Közhasznú munkába sokkal nagyobb valószínűséggel kerülnek férfiak, mint nők. Minél idősebb egy munkanélküli, annál nagyobb a valószínűsége, hogy közhasznú munkába lép – azaz a korcsoport szerinti különbségek iránya éppen ellentétes, mint amit a képzési programoknál láttunk. A közhasznú munka egyértelműen a legalacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők programja: legnagyobb valószínűséggel az általános iskolával sem rendelkezők kerülnek ide, és a 8 osztályt végzettek bekerülési esélye is nagyobb, mint a magasabb végzettségűeké. A regisztráció időtartama szerint a legrövidebb ideje, 1-3 hónapja regisztráltak kerültek a legnagyobb valószínűséggel közhasznú munkára, ami arra utal, hogy sokan a közhasznú munkába kerülés érdekében lépnek be vagy lépnek vissza a regiszterbe. Magasabb munkanélküliségi ráta mellett nagyobb a közhasznú munkába kerülés valószínűsége.

Mindhárom program esetében megvizsgálták az ellátási státusz és a bekerülés összefüggését is, két ellátási formát megkülönböztetve: a munkanélküli-járadékot és a közvetlenül a járadék kimerítése után kapható álláskeresési támogatást együtt, valamint a szociális segélyt. A becslésekben a viszonyítási csoportot az ellátásokban egyáltalán nem részesülők jelentették. Képzésre és bértámogatásra a járadékban részesülők nagyobb, a szociális segélyben részesülők kisebb eséllyel jutottak be, mint a nem segélyezett munkanélküliek. A járadékosok előnye a képzésnél egyötöd, a bértámogatásnál egyharmad – ennyivel magasabb a becsült belépési valószínűség az ellátásban nem részesülökhöz képest. A szociális segélyben részesülők mindkét programra mintegy fele akkora valószínűséggel kerülnek, mint azok a regisztráltak, akik nem kapnak ellátást. A közhasznú munka esetében fordított a helyzet: e programba az ellátásban nem részesülökhöz képest járadékosok mintegy egyharmaddal kisebb, a szociális segélyben részesülők viszont kétszer nagyobb valószínűséggel léptek be. Az eredmények tehát azt mutatták, hogy a szociális segélyben részesülők más munkanélküli csoportokhoz képest a jobb munkaerő-piaci eséllyel kecsegtető képzési és bértámogatási programokba alacsony eséllyel, a rövid időtartamú foglalkoztatást biztosító közhasznú munkára, amely után igen ritka a normál munkaerőpiacra való visszatérés, magas eséllyel kerülnek be. A kimutatott esélyegyenlőtlenségek azonban nem feltétlenül közvetlenül az ellátási státusszal függnek össze, szerepet játszhatnak bennük más, meg nem figyelt körülmények is. Az elemzéshez használt munkanélküli-regiszter csak a munkanélküliek kevés jellemzőjéről tartalmaz információt. A vizsgált belépési esélyekre minden bizonnyal olyan általunk meg nem figyelt változók is hatást gyakorolnak, amelyek befolyásolják a

munkanélküliek aktív programba való bevonásának lehetőségét illetve a bekapcsolódás szándékát, és amelyek tekintetében a szociális segélyben részesülők különböznek a többi regisztrált munkanélkülitől. Amennyiben e tulajdonságok hatását is modellezni lehetne, valószínűleg kisebb esélykülönbségek adódnának az ellátási státusz szerint. Lehetséges ugyanakkor, hogy a munkaügyi kirendeltségek a magasabb presztízsű aktív programok indításakor a többi ügyfélhez hasonlóan kevesebb figyelmet fordítanak a szociális segélyben részesülőkre. Ebben bizonyára közrejátszik az a körülmény is, hogy a szociális segélyben részesülőkkel a kirendeltségek viszonylag laza kapcsolatot ápolnak.

Az ismertetetteken felül számos publikáció készült, melyben felhasználtak a regiszter adataiból számított mutatókat: kiskörzeti munkanélküliségi rátákat vagy a munkanélküli létszámot, a munkanélküli-ellátással összefüggő települési szintű mutatókat.

Hozzáférés

Az adatbázis nem nyilvános és kényes személyes adatokat tartalmaz. A nagyméretű adatbázisból a minták kiválasztása, az adatok leválogatása, ellenőrzése és anonimizálása jelentős munkaráfördítást igényel az adatbázis kezelői részéről, és számottevő költségekkel jár. Az adatbázisból leválogatott mintákhoz egyedi engedéllyel lehet hozzájutni. A kutatónak az adatbázis használatához alaposan meg kell ismerkednie az adatbázis szerkezetével, a tárolt adatok természetével, és ezek időbeli változásaival, ami nem kis időbefektetést igényel.

Korlátok, hiányosságok

Az adatbázis nyilvánvaló korlátja, hogy csak a munkaügyi kirendeltségekhez forduló és ott nyilvántartásba vett munkanélküliekről tartalmaz adatokat. Több más korlátot – kevés változó, az időbeli változások részleges követhetősége a személyek állapotának havonta egyszer történő rögzítése miatt, az áramlások vizsgálatának korlátai – már az Elemzési lehetőségek c. pontban bemutattunk.

Azok a változók, amelyeket a Foglalkoztatási Hivatal statisztikai vagy más célra rendszeresen felhasznál (személyes jellemzők, regisztrált státus, a keresett munka jellemzői) igen megbízhatóak. Van néhány olyan változó is az adatok között, amely feltehetően pontosabban megtalálható a Foglalkoztatási Hivatal más nyilvántartásaiban, így például a járadékban részesülők száma és összetétele. Más változóknál az okozhat pontatlanságot, hogy részben a

havi adatgyűjtés miatt, részben a kirendeltségek rendelkezésére álló információk korlátai miatt nem mindig lehet naprakészen követni a változásokat. Ilyen például a regisztrált személy munkaviszonyára vonatkozó információ.

Hivatkozások

Micklewright John–Nagy Gyula (1998): Unemployment assistance in Hungary. *Empirical Economics*, 23. évf., 155-175. o.

Galasi Péter–Nagy Gyula (2008): Az aktív munkaerő-piaci programokba kerülés esélyei: képzés, bértámogatás, közhasznú munka. *Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek*, 7. sz., MTA Közgazdaságtudományi Intézet és BCE Emberi erőforrások tanszék, Budapest.

Melléklet

A munkanélküli-regiszter fontosabb változói

- Nem
- Életkor
- Kirendeltség kódja
- Állandó lakóhely településkódja
- Iskolai végzettség
- Állománycsoport
- Igényelt kereset
- Hogyan szűnt meg a munkaviszonya? (közös megegyezés, munkáltató felmondása, határozott idejű szerződés lejárta, munkavállaló felmondása)
- Munkaviszony befejeződésének dátuma
- Nemzetgazdasági főágazat kód (utolsó munkahely)
- Mely ágazatban helyezkedne el?
- Utolsó állás állománycsoportja (szakmunkás, betanított munkás, segédmunkás, szellemi foglalkozású)
- A keresett állás FEOR kódja
- Korábbi átlagkeresete (amely alapján az ellátását kiszámítják)
- Az utolsó 6 hónapban betöltött munkakör FEOR kódja
- Munkaerő piaci kód (milyen munkaerő-piaci eszközben vesz részt?)
- Utolsó jelentkezés dátuma a kirendeltségnél
- Visszahívás dátuma
- Első adatfelvétel dátuma (mikor regisztrálták először?)
- Folyamatos regisztráció hossza
- Regisztrációban töltött összeit
- Tárgyhavi regisztráció kódja (regisztrált munkanélküli, álláskereső, munkaerő-piaci eszköz résztvevője)
- Van-e alkalmi munkavállalói könyve?